

24.01.24
Укр.мова

Клас: 6-А (2гр.), 6-Б (1гр.)
Вч.: Хареко Ю.А.

Творення прикметників. Перехід прикметників в іменники

Мета:

навчальна – повторити і поглибити знання учнів про способи творення слів в українській мові, з'ясувати скільки існує способів творення прикметників, пояснити явище переходу прикметників у іменники; виробляти вміння утворювати прикметники різними способами, визначати спосіб загальноновживаних прикметників.

розвивальна – виробляти уміння правильно утворювати прикметники різними способами в усному і писемному мовленні, визначати спосіб творення загальноновживаних прикметників, орфографічно правильно записувати їх;

виховна - виховувати уважність і орфографічну пильність, високу культуру мовлення, самостійність у здобутті знань. Розвивати швидкість мислення, вміння логічно міркувати. Виховувати любов до рідної мови.

Фронтальне опитування

- *Що називається прикметником?* (Прикметник – самостійна частина мови, що виражає ознаку предмета й змінюється за родами, числами та відмінками.)
- *На які питання відповідає прикметник?* (Прикметник відповідає на питання *який? чий?*)
- *З якою частиною мови узгоджуються прикметники?*
(Прикметники узгоджуються з іменниками у роді, числі і відмінку.)
- *Яким членом речення найчастіше виступає прикметник?* (Найчастіше прикметник виступає означенням, рідше – присудком.)

- На які групи за значенням поділяються прикметники?

(Прикметники поділяються на три групи: якісні, відносні, присвійні.)

- Прикметники якої групи мають ступені порівняння?

(Ступені порівняння мають тільки якісні прикметники.)

- На які групи відмінювання поділяються прикметники?

(Прикметники поділяються на дві групи відмінювання – тверду та м'яку)

- Які способи творення слів ви знаєте?

(В українській мові існують такі способи творення слів: префіксальний, суфіксальний, префіксально-суфіксальний, безафіксний, постфіксальний, складання слів, складання основ, перехід із однієї частини мови у іншу.)

Завдання 1. Виконуємо письмово. Вибірковий диктант. Із поданих словосполучень випишіть з якісними прикметниками.

*Дерев'яне вікно, довга розмова, кришталевий посуд,
дощовий день, смілива людина, весняна квітка, в'язаний
шарф, гарний одяг, цегляний будинок, смачний обід,
татова ручка, подвійний удар.*

Відповідь: довга розмова, смілива людина, гарний одяг, смачний обід.

Завдання 2. Випишіть із тексту прикметники. Зазначте їхній розряд за значенням.

Скромна краса пізньої осені. Природа ніби причаїлася, чекаючи зимових холодів. Спoxмурніло, насупилось, стало свинцево - сірим небо. Потекли з нього золоті ниточки осіннього дощу. Холодно, непривітно. У цю пору кожна людина ніби теж якось завмирає, заспокоюється.

Відповідь: скромна (якісний), пізньої (якісний), зимовий (відносний), свинцево-сірим (якісний), золоті (якісний, відбувся перехід з відносного), осіннього (відносний).

Способи творення прикметників

Незначна частина прикметників належить до **непохідних**: білий, синій, щедрий, буланій, сухий.

Похідні прикметники – це присвійні, відносні та переважна більшість якісних.

Прикметники, як і іменники, творяться різними способами. Прикметники утворюються від іменників, дієслів, прислівників, числівників та інших прикметників суфіксальним, префіксальним, суфіксально-префіксальним способами та складанням основ або слів.

Якісні	Відносні	Присвійні
1. Префікси: недорогий, безіменний, прадавній, великий	1. Префікси: беззахисний, праісторичний, трансатлантичний	1. Суфікси –ин-(–ін-) – для утворення прикметників від іменників I відміни та іменника мати: сестрин, Миколин, материн, Надіїн
2. Суфікси , що надають прикметникам нових відтінків у значенні: білявий, чорненький, злющий, здоровенний	2. Суфікси –ськ-, -цьк-, -зк-, -ан-(–ян-), -ов-, -ев-, -н-: батьківський, паризький, гречаний, дубовий, рожевий, срібний.	2. Суфікси –ів-(–їв-), -ов-, -ев-(–єв-) для творення прикметників II відміни: батьків, Петрове, Андріїв, Василева
3. Суфікси , що надають прикметникам нового значення: жилавий, зубастий, язикатий, холодний, колючий	3. Префікси: не-, без-, над-, до- і суфікси –н-, -ов-, -альн-, -к-: невимовний, безмежний, понадстроковий	3. Суфікси –ин-(–ін-), -н-, -ач-(–яч-) для творення прикметників від назв тварин: левиний, котячий, солов'їний, а також з нульовим суфіксом: вовчий, заячий, ведмежий.

Прикметники можуть переходити в іменники

При цьому вони втрачають власні ознаки і набувають значення назв осіб. У реченні виконують роль підмета або додатка.

Наприклад: 1. Вони стояли мовчазні, вдивляючись у далеке **минуле** своє і своїх батьків, і линули думкою у **майбутнє** (О.Довженко). Слова **минуле** і **майбутнє** виступають у реченні додатками і відповідають на питання **у що?** Слово **минуле** має при собі означення **далеке**.

Деякі прикметники постійно виступають у ролі іменників: **пальне, набережна, днювальний**. До них належать і географічні назви: **Рівне, Лозова, Коцюбинське, Вишневе**.

Завдання 3. Від поданих слів утворіть прикметники, визначте спосіб творення.

Зразок: зоря – зоряний.

Іскра, місто, ліс, сонце, красивий, будинок.

**Відповідь: іскристий, приміський, лісовий, сонячний, прекрасний,
надбудинковий**

Завдання 4. Від поданих слів утворіть якісні прикметники з різними смисловими відтінками у значенні, використовуючи суфікси –еньк-, -есеньк-, -ісіньк-, -усіньк- (-юсіньк-), -уват-, -ущ- (-ющ-), -енн-, -езн-, -елезн-. Складіть чотири речення з утвореними прикметниками (на вибір).

Зразок: *старий – старенький, старесенький, старісінький, старуватий, старющий, старезний.*

Білий, синій, молодий, круглий, короткий

Відповідь: *білий* – біленький, білесенький, білісінький;

синій – синенький, синющий, синюватий;

молодий – молоденький, молодесенький, молодющий;

круглий – кругленький, круглесенький, круглуватий, круглезний;

короткий – коротенький, коротесенький, коротюсінький, короткуватий.

Деякі прикметники в процесі мовлення втрачають своє основне прикметникове значення, набувають ознак іменників і виражають предметність, тобто субстантивуються і таким чином переходять до розряду іменників.

1. Військовий (який?) мундир

2. Військовий (хто?) присягає

Чергові працюють.

Черговий -іменник

Чергові(які?) учні посміхаються

Настав **лютий** (місяць) -
іменник

Вовк був **лютий** (злий) –
прикметник

Ішов військовий парад (.....?) -
Військовий усміхнувся(.....?) –

Якою частиною мови
виступає слово “знайома”?

• На ґанку сиділа знайома
панна (М.Старицький) - ?

• На перехресті він здибав
знайому (М.Старицький) - ?

Якою частиною мови виступає слово “подорожній”?

- Я подорожньому дам попити води.
- Подорожній закинув торбу на плечі.
- Натопт подорожніх людей сунув вулицею

Порівняйте:

- Чергова частина – старанний черговий.
- Хворий юнак – слухняний хворий.
- Вихідний день – очікуваний вихідний.

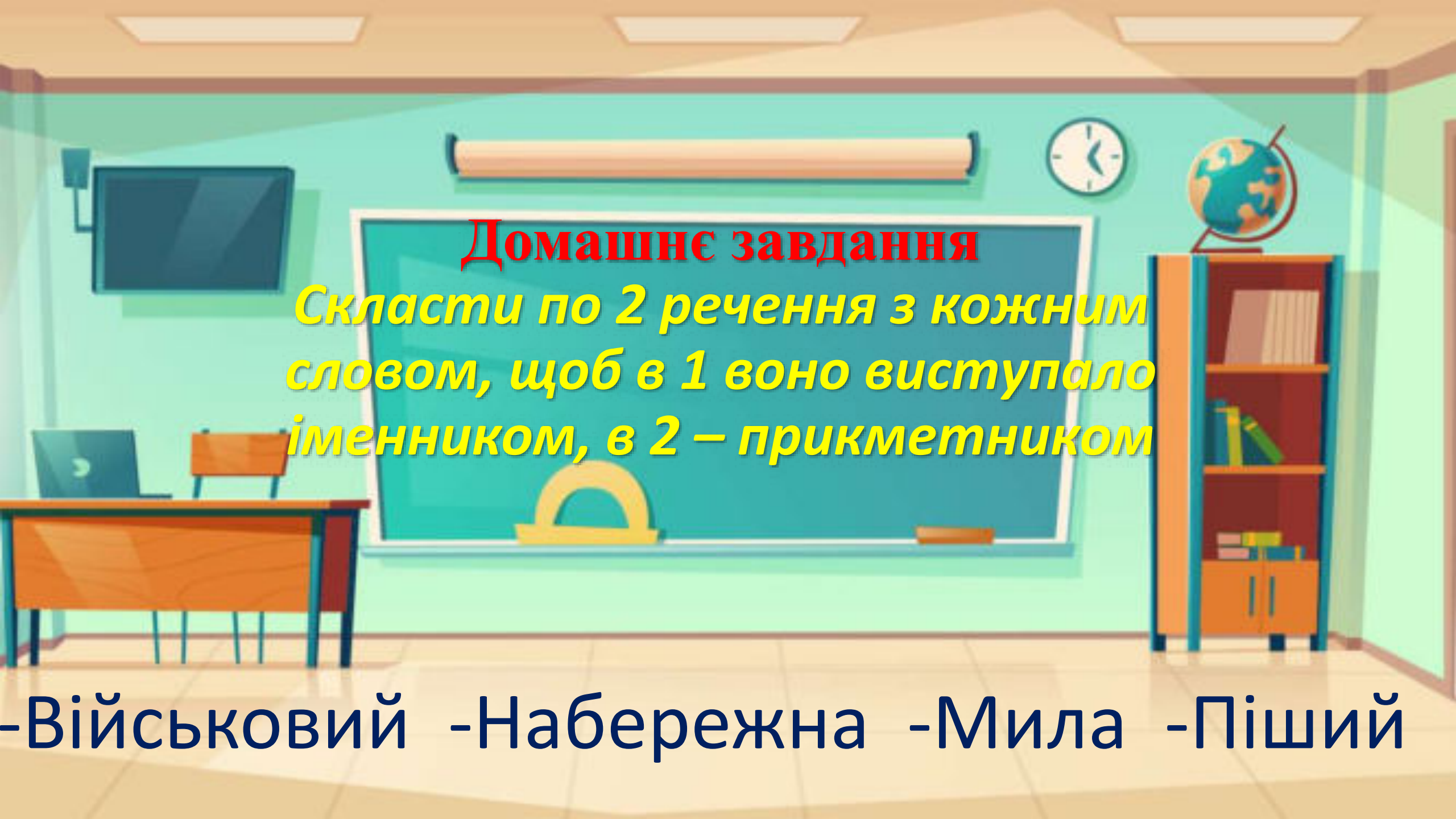
Знайти прикметники, які перейшли в іменники, поставити питання

- Не буде більше бідних і багатих
- Хто вміє берегти минуле?
- Я вірю в майбутнє!
- Місяць, ніби вартовий, дивився на паркан

Знайти прикметники, які перейшли в іменники, поставити питання

- У мене в гаманці золоті
- Хворий стогнав у кімнаті
- Відшукаю недужих і з ними піду у майбутнє
- Складне згортається в просте
- Скупий платить двічі

Домашнє завдання

Скласти по 2 речення з кожним словом, щоб в 1 воно виступало іменником, в 2 – прикметником

-Військовий -Набережна -Мила -Піший